

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

що людина – несвободна, адже вона зробила вибір не приймати рішень, що також є виявленням свободи.

Отже, які висновки можна зробити щодо «свободи та приреченості» у філософії Ж.-П. Сартра? Свобода – те, що лежить у початків людини. Вона не буває зовнішньою, тобто тією, що її визначає суспільство, вона буває лише внутрішньою, тобто такою, що є у кожної людини незалежно від обставин. Свобода є основою «буття людини», своєю чергою, людина приречена на свободу. Диференційним чинником визначення свободи є вибір, а людина попри всі тривоги, страхи, можливості/неможливості не може бути вільною від вибору, тому і не може бути вільною від свободи.

Література:

1. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феномонологічної онтології. *Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія: навч. посібник / упорядники В. В. Лях, В. С. Пазенюк.* Київ: Ваклер, 1996. С. 112 – 182.
2. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. *Читанка з філософії: У 6 книгах.* Київ: Довіра, 1993. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ століття. С. 131 – 139.
3. Бичко І. Екзистенціалізм. *Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення).* Київ: Абрис, 2002. С. 186 – 187.
4. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-е видання, виправлене і доповнене. Київ: "Каравела"; Львів: "Новий світ-2000", 2002. 544с.
5. Філософська концепція свободи Ж.-П. Сартра. Реферат. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12854/>
6. Буття і ніщо в філософії Сартра. Проблема існування людини. Категорії свободи, вибору і відповідальності в філософії Сартра. URL: http://ni.biz.ua/11/11_5/11_51088_bitie-i-nichto-v-filosofii-sarta-problema-sushchestvovaniya-cheloveka-kategorii-svobodivibora-i-otvetstvennosti-v-filosofii-sarta.html

*Алатиренко Мирослава,
к.пед.н, доцент
Чернігів, Україна*

**СВІДОМЕ УКРАЇНСТВО: РОЛЬ (ВНЕСОК) РЕЛІГІЙНИХ,
КУЛЬТУРНИХ І НАУКОВИХ ДІЯЧІВ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ В
ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДАХ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ**

«бо це кузня,...(священників і мирських апостолів),

*Борців за вільну від насилля правду і науку!»
Й.С. М.Ф.Вірний, [3, с.119]*

2022 рік став для України антикультурним роком. Чим більше культурні верства населення вболівали і говорили мовою політиків, вчених і релігійних діячів про важливість і цінність історико-культурних цінностей, що складають водночас і основу і верхівку історичної території і Держави, тим більше відбувалось зовнішньо-політичного відлуння сусідньої держави, яка в черговий раз стала на позицію агресора відносно України і світового українства. Таких відлунь багато – обстріли різних музеїв (Літературний музей Г.Сковороди, Сковородинка), заповідників (Харківський парк), охоронних природних і культурно-історичних зон. Окрім згаданих об'єктів, мішенню військової операції РФ 9 місяців ставали школи, дитячі садки, історичні і сучасні будівлі інститутів та інших вишів. Навіть свою підопічну організацію – Московський патріархат, російські війська не оминули увагою агресивності і нападництва, як це сталось із історико-культурним заповідником Святогорської Лаври у донецькій області, історичні будівлі яких також тепер пошкоджені і вимагають реставрації і відбудови. Як би там у них у російській верхівці це не вважалось політико-дискусійною грою, та відбудовувати і «повертати назад» історію, територію і цінності не є засобами політичної мудрості для будь-якої держави. Це свідчить не тільки про актуальність проблеми відсутності культурного рівня народу і влади, а й про невігластво, стійкий утопічний радянський менталітет по-радянські «закритої» Москви і відсутність зрілої політичної влади у такій великій історичній державі як сусідня Росія. Тому вважаємо за необхідне згадати де-кілька історичних осіб-ювілярів, приналежних до історичних подій української культури й освіти, поряд із теплою згадкою минулої величі російських культурних діячів науки й освіти, зважаючи на Європейський характер історії науки й освіти у цих двох державах конфлікту що триває.

Так, 4 квітня 1707 року поблизу м.Базеля, в Швейцарії, 315 ! років потому, народивсь Леонард Ейлер, який усе своє свідоме життя поруч із Петром I і М.Ломоносовим закладав міцну цеглину-підвіалину Академії наук Санкт-Петербургу, міста останніх років життя Т.Г.Шевченка. Відомий математик І.Бернуллі звернув увагу на здібного учня, коли той почав відвідувати лекції в університеті, і порадив йому зайнятись серйозніше математичною наукою. Важливими датами у житті вченої особи стали наступні роки і події:

1723 р. – Ейлер отримує ступінь магістра мистецтва;

1727 р. – захищає дисертацію про розповсюдження звуку, отримує запрошення у щойно створену Петербурзьку академію наук і переїздить до згаданої російської місцевості. Через три роки молодий вчений отримує місце професора (академіка) кафедри фізики, а ще через три (1733) і кафедру математики.

1741 р. – переїзд до Берліну, збереження зв'язку з академією (активною науковою діяльністю, публікаціями та ін.).

1766 р – повернення до Петербургу і активна наукова діяльність до 18 вересня 1783 р. У цей період вчений вважавсь першим математиком світу і користувався великою повагою і визнанням серед інших колег міста і світу.

Наукові твори культурної особи налічують більш ніж 70 томів, 850 найменувань. Він є автором наукових праць і книг з математики, географії, астрономії, механіки, теорії кораблебудування, теорії музики і т.п. Вчений вважається першим автором систематичного викладу математичного аналізу : «Введення в аналіз» - 2 томи, «Диференційне обчислення» - 1 том, «Інтегральне обчислення» – 3 томи. Крім того, швейцарець Л.Ейлер заснував російську наукову математичну школу, - його учнями вважали себе 7 петербурзьких академіків [1].

Через 99 років по смерті Л.Ейлора в убогій селянській українській родині 15 січня (1882 р.) народивсь майбутній митрополит Іларіон (у миру – професор І.Огієнко). Після важкого дитинства (він був наймолодшим у сім'ї, – четвертою дитиною) і 6 років праці у лікарні життєпис українця варто споглядати за значущими роками життя.

1903 р складає іспити зрілості (м.Острог)

1909 закінчив історико-філологічний факультет (диплом першого ступеня)

1918-1920 – суміщення чільних посад - ректор Кам'янець-подільського університету, міністр освіти, міністр віросповідань, керівництво державним апаратом УНР

1924-1926рр. – викладач учительської семінарії (м.Львів) того ж 1926 професора запросили до богословського відділу Варшавського університету

1931 р .- чехословацький університет надає професорові вчений ступінь дійсного доктора філософії (м.Брно), за його наукову роботу «Українська мова ХІУ століття і крехівський «Апостол» 1560 року

1932 – звільнення з варшавського університету

1933 – заснування у Варшаві науково-популярного місячника «Рідна мова»

1935 – початок видавництва журналу «Наша культура»

Оминаючи події особистого життя (одруження, народження дітей, смерть дружини) зауважуємо тільки на культурно творчій діяльності згадуваної особи. Отже, нагадаємо що у воєнні і повоєнні роки слідує активне релігійне життя і діяльність культурно-просвітницької особи – від єпископа до Митрополита. Разом з тим, активна писемницька діяльність є вагомим внеском не просто у розвиток релігійної сфери, а й, насамперед, культуротворчої, мовної (оскільки мова є ознакою і частиною культури) і просвітницької сфер розвитку суспільства.

Так, серед великої кількості наукових праць переважно релігійної спрямованості (див. 2, с. 103-104), у цій публікації варто визначити наступні твори: «Трираменний хрест зо скісним підніжком – національний Хрест України» (історико-археологічна студія з 41 малюнком); «Українська Церква

за час(ів) Богдана Хмельницького (монографія)»; «Українська Церква за час Руїни» (монографія)». І окремо згрупуємо ще дві праці: «Переклад Біблії на українську мову. Цей переклад видало Британське біблійне товариство 1962 р.»; «Апостол 1547-го року» (студія. Видання УВАН У Нью-Йорку)»[2, с.103,104]. Така собі «велика п'ятірка» (хай мене дуже не засуджують кандидати релігієзнавчих наук С.Зоря (світлий-світлий) та ін., бо я канд.пед. наук, і у мене «свої» «наукові інтереси»).

«Служити народові – то служити Богові» - писав митрополит [2, 7* с.99].

Отже, згадуючи про важливість української особи у розвитку культурно-релігійної сфери діяльності, варто згадати і акцентувати увагу на важливій ролі науково-літературних праць І.Огієнка (митрополита Іларіона) саме у розвитку україністики, й цілого періоду розвитку свідомості української культури. Свідомі українці можуть або народжуватись і все життя бут свідомими, або ставати внаслідок власної самоосвіти, саморозвитку і самоформування ціннісних і життєво-громадських й культурно-націоналістичних переконань. Згадуваний діяч є саме таким непересічним автором-натхненником формування багатьох свідомих українців у його час, і у часи після його зникнення зі світу живих. Про це свідчать не лише праці сучасних науковців, які досліджували різні аспекти його життя і діяльності, а, насамперед, спадок його науково-педагогічних праць з мови і культури і, як наслідок сформованості зрілої особистості свідомого українця, – його викладацький досвід дорелігійної і духовний шлях післяпостригової діяльності.

Ураховуючи обмеженість обсягу даної публікації, згадаємо основні і найвидатніші роботи та ґрунтовне освітньо-культуротворче підґрунтя, втілене в його працях. Це навчальна література, книги «Вчімося рідної мови», «Грамматика української мови», «Українська культура», «Рідна мова в українській школі» і такі праці, як «Грамматично-стилістичний словник Шевченкової мови», «Історія українського друкарства», «Історія української літературної мови», «Книга нашого життя на чужині», «Нариси з історії української мови» (Див. Коваленко Є. *Огієнко І.І.* /Пед. Словник, «Педагогічна думка», Київ, 2001. С.345).

Загалом, доєміграційний період життя Митрополита в Україні є дуже насиченим і плідним. Тому ми впевнено можемо вважати себе нащадками і спадкоємцями багатьох його ідей. Навіть ті українці, які не стикались з цією непересічною особистістю, при більшій обізнаності у історії українського політично-освітнього державотворення мають знати не лише прізвище П. Орлика, а й ініціатора і співавтора заснування Українського народного інституту, а також українізування Київського університету св.Володимира і відкриття у м.Києві Українського державного університету – І.Огієнка (після І.Стешенка).

Тож-бо задля того, щоб у людей менш народжувалась заздрість (як почуття з будь-яких причин), згадаємо ще одну важливу особистість

української селищної місцевості під назвою Заздрість (17 лютого 1892 р.). Так, 140 років потому у Заздрості народивсь Йосип (у сім'ї Івана і Анастасії Коберницьких-Дичк., річниця народження на Тернопільщині), який згодом продовжив справу діда Романа Дичковського, присвячуючи своє життя культурно-просвітницькій (науковій) і релігійній діяльності.

1901 р. у Заздрості на чолі з родиною Сліпих мешканці заснували товариство «Просвіта», вони поширювали грамотність, освіту, розвивали націоналістичний ріст серед зацікавлених односельчан.

Важливих дат і просвітницько-наукових праць у житті Митрополита Йосипа Сліпого вистачить на декілька сторінок, так як це висвітлено у збірці «Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти: (Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції м.Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року) [4],[5],[6].

(Сліпий Бармак М.В., 7, Мисик В.С. 91, Вихрущ А.В.,140)

Дитячі участі у роботі «просвіти» згодом переросли у створення українського католицького університету (Рим, УКУ). Не буду відбирати хліба у колег-богословів і кандидатів релігієзнавчих наук, (бо про Митрополита треба писати одноосібно, розгорнуто, шанобливо і фахово, щоби менше принижувати згаданих фахівців, які писали про життя Й.С.), і зацентую уваги лише на окремих важливих подіях, і тих, які мені (авторці) вважаються на сьогодні значущими.

У зрілому віці, згадуючи дитинство: «В зимі вечорами, брати читали якісь книжки. Пам'ятаю добре, як брат Володимир читав життєпис Сократа і я дуже плакав, коли оповідалось про його смерть. Так само зворушлива була поема про «Побіг трьох братів з неволі (Азова)» (Цит. за 4, с.8).

А от у той рік, коли через 3 роки АТО з-під Катерининського собору м.Чернігова, через 10 років «боротьби за Азов» (бо собор 17 ст. будувався на честь битви за Азов) зникли палатки МП, у збірнику з проблем виховання молоді вже наводились інші зрілі думки науковця і релігійного діяча:

Вчителям «Учіть їх жити. Звертайте їх бажання і охоту до того, що є підставою богацтва і сили народної. Нехай вже молоді діти учаться любити свою землю, нехай учаться діти при ній працювати, нехай будучі покоління візьмуть в свої руки торгівлю і промисл, бо слабою завсіди є суспільність, в котрій торгують чужинці. Не ся суспільність щаслива і богата, котра численних має теоретиків, але ся, котра в кожному напрямі сама собі вистарчає. Виробляйте в молодіжці самостійність, індивідуальність, учіть їх на себе більше числити, ніж на других, не оглядатися на поміч правительства і краю, але власною ініціативою дороблятися самостійного биту» [6, Андрей Шептицький];

Науковим працівникам «Полюбіть науку, плекайте і збагачуйте її своєю працею та своїм знанням, будьте її служителами! Споруджуйте Храми науки, вогнища духовної сили Церкви та Народу, пам'ятаючи, що немислиме повне життя церкви і Народу без рідної науки. Наука – це їхнє дихання життя». Саме через науку «одиниця стає тим багатша, чим сильніше опановує її ідея, що

обнімає небо і землю, час і вічність, історію і сучасність, серце і ум» [6, Йосип Сліпий] (Цитати за 6, с.141, с.142).

1922 року, будучи молодим доктором богослов'я, Й.С. став професором догматики Греко-католицької духовної семінарії (м.Львів); 22 грудня 1939 р. став єпископом (таємно висвячений А.Шептицьким з правом наступництва і з титулом архієпископа Серрейського), а ще 18 років ув'язнення і заслання (замість 8 офіційно визнаних і «обіцяних») з «додатковими карами» 1953, 1957 і 1962 років (!) (прибува до Риму у лютому 1963 року) [3].

Не тільки загальній справі просвітництва і сприяння розвитку української культури й освіти слугували життєписи і діяльність Великого Митрополита, а й у справі прокладання майбуття і шляхів для своїх учнів і послідовників. Багато пережив він у своїй боротьбі і піднесені, і тортур і духовних злетів, як і багато однодумців тих періодів у справі розвитку української культури і свідомого українства: «... на придорожніх стовпах його шляху видніли написи не «Єрусалим», «Юдея», «Самарія», а «Львів», «Київ», «Сибір», «Красноярський Край», «Єнісейськ», «Мордовія» ... і так дослівно «аж до краю землі» [Цит. За 3, с.116].

Але що ж за публікація без жодної цитати слів Великих, про яких шанобливо згадуємо у такі тяжкі для країни дні? (!) Нам, вченим, педагогам і студентам – сучасникам Він також «залишив «заповіт», в якому містяться настанови, приналежні не лише християнам, а й українським студентам і вченим :

«Нехай Український католицький університет із своїми галузями в країнах вашого поселення буде для вас зразком і поштовхом до нових шукань і до науково-виховної праці! Пам'ятайте, що народ, який не знає або згубив знання свого минулого з його духовними скарбами, вмирає і зникає з лиця землі.

Рідна наука окрилює народ до лету на вершини зрілого серед народів світу народу!

А коли глядітимете на собор св. Софії і будете паломничати до нього, як до рідної Святині, і молитву приноситимете в ньому, пам'ятайте, що цей собор оставляю вам як знак і символ знищених українських храмів Божих. Між наших найважливіших свідків – соборів, свідків нашого прадідного християнства, св.Софії в Києві і св. Юра у Львові!.. » [3, с.119].

От так і добігає кінця і цей жахливий військоворежимний рік України. Та про це також «попереджали» згадувані у публікації особи, на що вказує повноформатний зміст наступних шести строф (наведемо їх тезово) :

«VI, повторюю, як вірний син Католицької Церкви, неодноразово в листах і розмовах просив я його про формальну згоду піти на зустріч моєму проханню-пропозиції, яку без заперечення прийняли до відома отці Ватиканського Собору...

Як знаємо, Церква наша мала більш ніж досить доказів дозрілості, і свідомості власних церковних і національних скарбів, своїх культурних й

історичних надбань і цінностей, своїх трудів і жертв, що входили в скарбницю...

Чому ж не визнати патріаршої гідності Києву...

Не схвалите Ви, схвалить Ваш наступник...

До своєї возлюбної пастви з благанням...

Бог створив людину і родину, Він є творець також роду, племен і нації...»

(Див. 3, Й.С., Микола Ф.Вірний, С. 122).

І врешті-решт, якщо ви не належите до світу вчених, під ліхтариком чи біля свічної освітленості (навіть під світлом економ-режиму «Ноут-БукУ») вам стане у нагоді книжечка про Великих українців «Великі Митрополити України» (яка місяць «висиділа» у бомбосховищі, між сиренами, бігаючи «за гарячою водою (у квартиру до кішки, бо був тільки газ)») [3]. Там ви обов'язково знайдете слушні поради для себе, помітите поради для своїх близьких, і, навіть, для різних політиків. А якщо ви читаєте українською задля освіти, але не належите до християн, то майже на кожній сторінці зустрінетесь з людською духовною й історичною Мудрістю!

І якщо про ті складні часи один з митрополитів писав, що *то були часи лібералізму, безбожництва, соціалізму і масонства*, серед молоді дуже поширені...[4, с.9], то про нашу бутність варто сказати наступне – ***це часи олігархічного безладу, посткомуністичного релігійного грошовідмивання і конфліктності, штучного інтелекту, фанерного театралізованого демократизму і соросятного айтійництва, «дуже серед молоді (і молодих політиків) поширеного.***

Література:

1. Леонард Ейлер (1707-1783) // Олехнік С.М., Нестеренко Ю.В., Потапов М.К. Старовинні цікаві задачі (російською мовою) М., Наука. Головна редакція фізико-математичної літератури, 1985. С. 156-158 (160 с.).
2. МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН (фото, 140 років від дня н.). Митрополит Іларіон (Огієнко) (15 січня 1882 – 20 березня 1972) // У КНИЗІ: Француженко-Вірний, Микола. Великі митрополити України / Микола Француженко-Вірний. К.: Смолоскип, 2013 (160 с.) С.*97-98-99- Б/Н 100-105*106-Б/Н.
3. Йосип СЛІПІЙ (фото, 2022 - 130 р. від дня н.). ПАТРІАРХ І КАРДИНАЛ ЙОСИП СЛІПІЙ (17 лютого 1892 – 7 вересня 1984) // У КНИЗІ: Француженко-Вірний, Микола. Великі митрополити України / Микола Француженко-Вірний. К.: Смолоскип, 2013 (160 с.) С.*107-108-109- Б/Н 110-128*129-Б/Н.
4. Сліпий Бармак М.В., Йосип Сліпий і Тернопільщина / М.В. Сліпий Бармак // Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). / Укладачі: В.С.Мисик, І.Ф. Янюк, Т.Г. Дідух, О.А.Ревуцька. Тернопіль: ТОКІППО, 2017 - С. 7-11.

5. Мисик В.С. // Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). / Укладачі: В.С.Мисик, І.Ф. Янюк, Т.Г. Дідух, О.А.Ревуцька. Тернопіль: ТОКІППО, 2017 - С. 91.
6. Вихрущ А.В. Розумове виховання в системах Андрея Шептицького і Йосифа Сліпого. А.В. Вихрущ // Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). / Укладачі: В.С.Мисик, І.Ф. Янюк, Т.Г. Дідух, О.А.Ревуцька. Тернопіль: ТОКІППО, 2017 - С. 140-142.

Барабаш Софія,

*студентка I курсу медичного факультету,
спеціальність «Педіатрія»*

*Науковий керівник: Москвін Ярослав, асистент кафедри філософії
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна*

АНГЛІЙСЬКА МОВА В УКРАЇНІ

Все частіше в нашому сьогоденні постає питання про роль англійської мови в нашому житті. Хтось вважає, що вона не потрібна; хтось – що без неї неможливо існувати в сучасному світі.

Згідно результатів онлайн дослідження, яке також проводили TNS у проекті Україна Speaking, за 2015 рік «вивчали англійську 89%, але лише 18% українців володіють нею на рівні вище середнього» [1]. На той момент Україна посіла 44 місце із 100 представлених країн за знанням англійської мови. Також це було 5 місце знизу по європейським країнам, які ввійшли в цей рейтинг. Якщо ми звернемося до статистики за 2017 рік, то побачимо, що «знання англійської мови в Україні знаходилося на рівні 7%» [4]. На той рік Україна посіла 49 місце в рейтингу серед 100 країн за знанням англійської мови. Також, в 2019 році МОН створило концепцію розвитку англійської в університетах. За цією концепцією «на 2025 рік, ЗНО з англійської мови потрібно бути обов'язковим, рівень B1 – обов'язкова умова для вступу, а B2- для випуску.» [3, с.3-4].

«В 2022 році Україна посіла 40 місце в рейтингу серед 112 країн, які знають англійську мову»- так значив перший заступник міністра культури Ростислав Карандєєв . [2]. Також, нещодавно Міністерством культури та інформаційної політики був розроблений законопроект: «Про особливий статус англійської мови в Україні». Що передбачено документом:

-встановлення особливого статусу англійської мови в Україні як мови міжнародного спілкування;